

УДК 378. 017:613] (477:4-6ЄЄ) (045)

[https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-16\(34\)-163-176](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-16(34)-163-176)

Корінчак Любов Миколаївна кандидат біологічних наук, доцент, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, вул. Садова, 2, м. Умань, 20307, тел.: (093) 842-92-81, <https://orcid.org/0000-0002-1887-5740>

ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ЗДОРОВ'Я У СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ: ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ АСПЕКТ

Анотація. У сучасному світі набувають дедалі більшого поширення теоретичні та емпіричні дослідження проблеми цінностей. Категорія «цінність» є міждисциплінарною. Це складне комплексне утворення, яке міститься в пізнавальних структурах, процесах соціального життя і культури, світогляді людини. Цінності – глибинні смисложиттєві орієнтації особистості, які визначають цілі життя й переконання і виступають головним моральним рушієм у прийнятті важливих рішень. Стратегічний курс України на інтеграцію до європейського економічного простору передбачає орієнтацію на загальноцивілізаційні цінності, що визначають отримання нової якості життя громадян країни, запровадження європейських стандартів життєдіяльності людини. Позитивні зміни, яких очікує суспільство, передбачають окреслення базових цінностей розвитку суспільства і, в тому числі, освітньої сфери, серед яких стрижневим вектором є цінність здоров'я.

Здоров'я є визнаною загальнолюдською цінністю. Внаслідок тривалої історії вивчення й дослідження фахівцями різних наукових напрямів, поняття здоров'я має численні визначення і включає в себе фізичну, соціальну, емоційну і духовну складові. Ціннісне ставлення особистості до здоров'я є результатом впливу освіти та середовища. Вимоги Європейського співтовариства з питань формування і впровадження здорового способу життя викладені у багатьох міжнародно-правових актах. Європейські педагоги приділяють велике значення формуванню в молоді ціннісного ставлення до здоров'я і мають цікавий та корисний для України досвід цієї діяльності.

Нині на систему української вищої освіти покладений ряд важливих функцій, серед яких і функція формування у студентської молоді – як еліти нації, культури здоров'я та здоров'язбереження. Це можливо лише за рахунок створення здоров'язбережувального освітнього середовища як складної педагогічної системи аксіологічного простору закладу вищої освіти, що передбачає комплексну програму дій з підтримки, збереження і зміцнення здоров'я всіх учасників освітнього процесу та містить низку етапів та

механізмів засвоєння цінності здоров'я та популяризації здорового способу життя.

Ключові слова: цінність, ціннісне ставлення, європейські цінності, євроінтеграція, здоров'я, здоров'язбереження, здоровий спосіб життя, студентська молодь, заклад вищої освіти, освітнє середовище.

Korinchak Liubov Mykolaivna Candidate of Biological Sciences, Associate Professor, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, 2 Sadovaya St., Uman, 20307, tel.: (093) 842-92-81, <https://orcid.org/0000-0002-1887-5740>

FORMATION OF A VALUE-BASED ATTITUDE TO HEALTH AMONG STUDENTS: EUROPEAN INTEGRATION ASPECT

Abstract. In the modern world, theoretical and empirical studies of the problem of values are becoming increasingly widespread. The category of "value" is interdisciplinary. It is a complex notion contained in the cognitive structures, processes of social life and culture, and the human worldview. Values are the deep meaningful life orientations of an individual that determine life goals and beliefs and act as the main moral driver in making important decisions. Ukraine's strategic course of integration into the European economic area implies a focus on universal civilizational values that determine a new quality of life for the country's citizens and the introduction of European standards of human activity. The positive changes that society expects involve defining the basic values of society's development, including the educational sphere, among which the value of health is the core vector.

Health is a recognized human value. Resulting from the long history of study and research by specialists in various scientific fields, the concept of health has numerous definitions to include physical, social, emotional and spiritual components. A person's value attitude to health is the result of the influence of education and environment. The European Community's requirements for the formation and implementation of a healthy lifestyle are set out in many international legal acts. European educators attach great importance to the formation of a value-based attitude to health in young people and have interesting and useful experience in this area for Ukraine.

Currently, the Ukrainian higher education system has a number of important functions, including the function of forming a culture of health and health care among students as the nation's elite. This is possible only through the creation of a health-preserving educational environment as a complex pedagogical system of the axiological space of a higher education institution, which provides a comprehensive program of actions to support, preserve and promote the health of all participants in the educational process and contains a number of stages and mechanisms for learning the value of health and promoting a healthy lifestyle.

Keywords: value, value attitude, European values, European integration, health, health care, healthy lifestyle, student youth, higher education institution, educational environment.

Постановка проблеми. У нинішніх умовах модернізації національної системи освіти України та інтеграції її в європейський простір, що супроводжуються створенням нової освітньої парадигми, особливої актуальності набула проблема уявлень про цінності та ціннісні орієнтації. Цінності є ядром культури кожного народу, нації, суспільства. Як європейська за своєю цивілізаційною належністю нація, і країна, яка обрала вектор поступу до ЄС, Україна має спиратися у своєму розвитку на європейські цінності. Європейські цінності представляють собою морально-етичні начала європейської, а по суті справи, і світової цивілізації – це загальнолюдські принципи і норми життєдіяльності людини, суспільства й держави.

На сучасному етапі розвитку суспільства чітко проглядається тенденція перегляду людських цінностей, з яких на перший план виходить одна з найактуальніших і найважливіших цінностей людини – її особисте здоров'я. Здоров'я є важливою цінністю, яка тісно пов'язана із якістю життя людини. Розуміння цієї простої істини особливо актуалізується в останні роки, коли епідемія коронавірусної інфекції поставила на паузу цілі країни і континенти, та у період масштабних військових дій росії в Україні, що супроводжується зростанням кількості громадян України (у тому числі дітей та молоді) із важкими пораненнями, інвалідністю, появою у них низки психологічних проблем тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Історичні та філософські засади формування європейських цінностей були предметом дослідження багатьох зарубіжних та вітчизняних науковців. З-поміж закордонних дослідників цінностей відзначимо Е. Фромма, В. Франкла, М. Вебера, Е. Дюркгейма, Г. Мюнстерберга, О. Шпенглера, А. Маслоу, Ю. Габермаса, К. Роджерса та ін. Сутність європейських цінностей, їх органічність для українців та перспективи адаптації до відповідних стандартів життя теоретично осмислили Н. Амельченко, А. Кудряченко, Б. Цюпін, Я. Черногор, О. Шморгун, Ю. Щербакова та ін.). Аналіз національних цінностей у зіставленні з європейськими здійснили Т. Аболіна, Є. Головаха, А. Горбачик, М. Пірен, О. Кисельов, А. Єрмоленко та інші науковці. Питання формування ціннісного ставлення до здоров'я стали предметом досліджень низки вітчизняних (Т. Андрющенко, В. Бобрицька, Т. Бойченко, В. Горащук, О. Єжова, С. Кириленко, М. Лук'янченко, А. Маджуга, Н. Максимова, В. Оржехівська, О. Шиян та ін.) та зарубіжних (Б. Войнаровська, М. Гавлінова, Дж. Карскі, А. Кравацкі, Д. Рівет, П. Паулюс, В. Сімовська, Г. Стумарова, І. Юнг, З. Яворскі та ін.) науковців.

Мета статті - схарактеризувати роль освітнього середовища закладу вищої освіти у формуванні ціннісного ставлення до здоров'я у студентської молоді в умовах євроінтеграції.

Виклад основного матеріалу. Поняття «цінність» близьке до поняття «значущість». Цінністю можна вважати все те, що може цінувати особистість, що є для неї значущим і важливим. Власне, йдеться про ту роль, яку предмет чи явище можуть відігравати в життєдіяльності людей із точки зору їхніх потреб, інтересів, цілей. Проблема цінностей досліджувалася у взаємодоповнюваних аксіологічному, філософському, соціологічному, педагогічному та психологічному аспектах, які дають цілісне уявлення про цей феномен. Науковці визначають цінність як критерій і способи оцінки значущості об'єкта, виражені в моральних принципах, нормах, ідеалах, установках, цілях [2; 14; 16]. Н. Лещенко зазначає, що цінності характеризуються низкою вчених (В. Андрущенко, Л. Губерський, І. Надольний) як сутнісні універсалії людини, загальнолюдські властивості її ставлення до світу, інших людей та самої себе [16]; психологи (І. Бех, С. Кулачківська, С. Ладивір, Т. Пироженко та ін.) досліджують взаємозв'язок категорії «цінність» із процесом розвитку, життєдіяльності та поведінки особистості; представники соціології (Т. Бутківська, М. Головатий, А. Ручка та ін.), тлумачать цінність як інструмент взаємозв'язку між інтересами, потребами, світоглядом особистості та її діяльністю.

Поняття «цінність» вперше визначено у І. Канта, який визнавав її вищим принципом людської поведінки. У філософії «цінність» узагальнено розглядають з двох позицій: як «поняття, що характеризує безумовні незаперечні основи людського буття» і як «значення певних предметів, явищ, процесів для людини, соціальних груп, суспільства в цілому». Поняття «цінність», стверджує Ю. Щербакова, «можна зіставити з поняттям «сутність людини», яке не завжди тотожне індивідуальному людському існуванню» [21, с.12]. Загалом серед філософів немає єдиного розуміння цінностей і способу їх буття. Це зумовлено різноманітністю філософських концепцій, і складністю предмета дослідження. Людина, яка прямо чи опосередковано визначає цінності, є складною і суперечливою істотою, адже вона і свідомо вибирає цінності, і сама «поставлена природою в ціннісне відношення до певних речей» [21, с.16].

Започаткований Р. Інглхартом масштабний проект «Всесвітній огляд цінностей» ілюструє поступовий перехід від пріоритетів матеріалістичних цінностей, з їх наголосом на економічній та фізичній безпеці, до цінностей постматеріальних, коли на перший план виходять цінності самореалізації та якості життя (переважно в екологічному, етичному та естетичному вимірах) – кращої освіти, толерантності, довіри, відповідальності, турботи про природу, відкритості до змін тощо.

Нині цінності, виховання системи життєвих цінностей і ціннісних ставлень особистості знаходяться в зоні першочергової уваги педагогічної науки і практики. У педагогічній літературі існують різні погляди стосовно сутності поняття цінність. В. Бобрицька вважає цінність складником мотиваційної сфери особистості. На її думку, цінність є те, що задовольняє інтереси особистості та її потреби [7]. О. Дубасенюк розглядає ціннісні орієнтації як сукупність знань та переконань, що визначають спрямованість особистості, її світогляду, систему цінностей і моральних норм, а також внутрішню основу відношень людини до різних цінностей матеріального, морального, політичного і духовного порядку: «Ціннісні орієнтації – відносно стійка система спрямованості інтересів і потреб особистості на певну ієрархію життєвих цінностей, схильність у наданні переваги певним цінностям у різних життєвих ситуаціях, спосіб розрізнення особистісних явищ і об'єктів за рівнем їхньої значущості для людини» [10, с. 12].

Першими у дослідженні ціннісних орієнтацій стали американські науковці Ф. Клакхон та Ф. Стродбек, які, проаналізувавши значну кількість культур, виділили п'ять фундаментальних проблем-питань, на які шукає відповіді будь-яка культура, вибираючи таким чином власні ціннісні орієнтири: у чому сутність природи людини (human nature orientation); які відносини між людиною і навколишнім середовищем (man – nature orientation); що значить час в житті людини (time orientation); яка спрямованість людської діяльності (activity-orientation); які відносини пов'язують людей між собою (relational-orientation) [22].

Життєві цінності дуже важливі для людини, бо саме вони впливають на поведінку, прийняття рішення, формують ставлення людини до різних проявів життя. О. Єжова зазначає, що людина не зможе побудувати таке життя, до якого вона прагне, не визначившись із цінностями [11]. Європа на сьогодні постає не стільки географічним поняттям, скільки ціннісним. І саме європейські цінності часто називаються як певний орієнтир та мета, до якої спрямовані устремління значної частини українського суспільства. Одне із можливих загальних визначень європейських цінностей, пропонує Н. Амелеченко – «це сукупність та/або система аксіологічних максим, основних принципів розбудови сім'ї, суспільства та держави, політико-економічних, культурних, правових та інших норм, що об'єднує значиму більшість жителів Європи та становить основу їх ідентичності» [1, с. 2].

Аналіз наукової літератури свідчить про великий та оригінальний досвід зарубіжних країн (Великої Британії, Республіки Польща та ін.) у вихованні ціннісних орієнтацій молоді. Напрацьовано значний матеріал щодо природи цінностей та ціннісних орієнтацій, розуміння їх значення для індивіда та суспільства, зокрема і в освітньому контексті. До парадигмальних ідей аксіологічної освіти у європейських країнах належать такі: формування

ціннісних переконань вимагає високого рівня особистої культури та розумової зрілості; значного емоційного досвіду, що пов'язано з активним залученням особи до суспільної практики; констатації того, що усвідомлені й пережиті цінності знаходять потім своє вираження у поведінці людини, суспільному житті [1; 11; 21].

На ґрунті означених ідей зарубіжні теоретики та практики педагогіки змогли сформулювати вагомі завдання щодо ціннісних змін суспільства. Одним із засобів їхнього вирішення є залучення в освітній процес здобутків філософського знання, зокрема аксіологічного; робота з розвитку у молоді людини розуміння аксіологічних вимірів реальності та людського існування. У такому контексті доречно згадати міркування українського педагога та філософа В. Андрущенка про те, що особливістю європейської філософії є утвердження пріоритету загальнолюдських цінностей, забезпечення на їх основі творчого діалогу культур, осягнення й розв'язання глобальних проблем сучасності, опрацювання механізмів збереження миру й цивілізації як такої [2]. Особливе значення європейські педагоги приділяють формуванню в молоді особистісних якостей, які ґрунтуються на морально-етичних та духовних ідеалах: для виховних концепцій властиві гуманістична спрямованість і значна акцентуація на аксіологічному домінуванні у виховній практиці морально-етичних цінностей.

Осмисленість життя людини забезпечує система цінностей, у якій на першому місці стоїть її здоров'я. Здоров'я людини є фундаментальною характеристикою життя людини, складним феноменом глобального значення, що має широкий інтегральний зміст і характеризує результат взаємодії індивіда та довкілля (умов його існування), головних мотивів її життєдіяльності та світосприйняття в цілому. Його розглядають як: стан людини, динамічну рівновагу життєвих функцій організму, здатність організму до адаптації в навколишньому середовищі, благо, суспільне багатство, запоруку повноцінного життя, нормального функціонування людського організму, засіб підтримки життєдіяльності людини тощо, і як універсальну вищу цінність, яка виражається у ставленні людини до свого стану, що визначає її орієнтації і вподобання [19].

Здоров'я – міждисциплінарне поняття, що розглядається як філософська, соціальна, економічна, біологічна, медична, психологічна, педагогічна категорія. Філософи корелюють феномен здоров'я із високою духовністю, пошуком шляхів до цілісного становлення особистості, тому формування ціннісного ставлення до здоров'я можливе лише через зміну світогляду людини. Філософія здоров'я – це не тільки бум сучасного світу. Древні мислителі розглядали здоровий спосіб життя як стан внутрішньої гармонії, баланс духовного та фізичного здоров'я людини. Цінність здоров'я представлена ідеалом всебічно і гармонійно розвиненої особистості і отримала

вираження у вигляді творів матеріальної та духовної культури.

Соціологи вважають, що здоров'я становить єдність біологічних і соціальних ознак, при цьому друге домінує над першим. Оскільки людина передусім розвивається в соціумі, то відповідальність за здоров'я лежить не лише на людині, а й на суспільстві, що спричиняє збільшення питомої ваги соціопатогенних чинників. Здоров'я суспільства і здоров'я кожної людини окремо тісно взаємопов'язані, адже такі чинники як суспільні інтереси, громадські завдання та соціальні задачі потребують гарного здоров'я. Тому здоров'я є безцінним надбанням не лише окремої людини, а й усього суспільства. Суспільне здоров'я – це завжди актуальний фактор стратегічного розвитку будь-якої держави світу.

Фахівці у галузі медицини характеризують здоров'я, виходячи з медичних ознак і характеристик здорової людини; формування ціннісного ставлення до здоров'я розглядають передусім як профілактику хвороб. У контексті валеології здоров'я – це гармонійна єдність фізичних, психічних, трудових функцій, що зумовлює повноцінну участь людини в різних галузях суспільної діяльності.

З точки зору психології здоров'я визначають через відповідність віковим особливостям, рівню розвитку особистості, її емоційної, вольової, когнітивної сфер, акцентуючи, що здоров'я людини визначається не лише її біологічною, а й психологічною сутністю. Конкретним утіленням суспільних ідеалів є людські вчинки. Переломлюючись крізь призму особистого досвіду, цінність здоров'я входить до психологічної структури особистості, виражається в рисах і якостях людської душі [5]. Нині, на жаль, у свідомості людей домінує медична модель здоров'я. Питання профілактики захворювань залишаються гарними гаслами, які, однак, часто не стають настановами для кожної окремої людини. Усе це відбувається, незважаючи на цілеспрямовану пропаганду в суспільстві здорового способу життя, що реалізується різними освітніми інституціями, церквою, засобами масової інформації тощо.

У педагогічних дослідженнях ціннісне ставлення до здоров'я корелюється з поведінковим стереотипом, наголошується на необхідності посилення мотивації до збереження власного здоров'я. Таким чином, наукові позиції представників різних галузей об'єднує визначення здоров'я «як складника комплексу суспільних відносин, що детермінується медико-біологічними чинниками стану організму людини, який перебуває в певному соціокультурному середовищі» [3, с.6].

Як зазначає О. Біланов, у сучасних уявленнях здоров'я людини детермінується чотирма основними факторами: біологією (генетикою), довкіллям (екологічною ситуацією), способом життя та галуззю охорони здоров'я. Експерти ВООЗ визначили орієнтовне співвідношення цих чинників забезпечення здоров'я сучасної людини: генетичні чинники складають (20%),

стан навколишнього середовища (20%), медичне забезпечення (8%) і умови та спосіб життя людей (52%) [6, с.68]. Це дало підстави в Преамбулі Статуту ВООЗ (1948 р.) інтерпретувати здоров'я як стан повного фізичного, духовного і соціального благополуччя, а не лише відсутність хвороб або фізичних вад.

Здоров'я як цінність включає два основних компоненти: «об'єктивний компонент (сукупність можливостей, які можуть бути реалізовані при наявності повноцінного здоров'я, зокрема статусна роль у суспільстві, професія, рід занять, тривалість життя тощо) і суб'єктивний компонент здоров'я як цінність (відношення суб'єкта до свого здоров'я, що виражається в перевагах, ціннісних орієнтаціях, мотивації в поведінці щодо здоров'я)» [4, с. 12]. Погоджуємось із думкою науковців, що здоров'яформувальні цінності є ключовим компонентом усієї системи цінностей, оскільки базуються на цінності людського здоров'я, і представляють собою систему знань з формування, збереження й зміцнення здоров'я, здорового способу життя і загальної системи оздоровлення та спрямовані на виховання культури здоров'я, самоорганізацію здоров'язбережувальної поведінки, уміння протистояти несприятливим впливам зовнішнього середовища [15].

У нашому лексиконі все частіше стало вживатись словосполучення «здоровий спосіб життя». Ця тема стала однією з популярних у засобах масової інформації, соціальних мережах, закладах освіти; її обговорюють як серед окремих соціальних груп, так і серед вчених: медиків, соціологів, психологів, а також філософів, оскільки. Здоровий спосіб життя стає модним фетишем, відвідування спортивних залів, здорове харчування – стилем життя. Однак мотивація здоров'язбережувальних дій часто пов'язана із престижністю такого способу життя, намаганням виділитися тощо, до того ж, мова здебільшого йде про фізичне здоров'я. Натомість, як слушно зауважує О. Ісакова, «здоровий спосіб життя мало декларувати, його ще потрібно обґрунтувати, тобто ціннісно мотивувати... По суті справи мова йде про формування мотивації до повноцінного життя, яке передбачає розуміння нерозривності морального і фізичного здоров'я особистості» [12, с. 45]. На жаль сутність цінності здоров'я є недостатньо усвідомленою українською молоддю або ж усвідомленою лише тільки внаслідок «зустрічі» з певним захворюванням, яке довелося важко долати. Крім цього, часто висока значущість цінності здоров'я в ціннісній свідомості не реалізується в поведінці особистості. З огляду на це, вважаємо, що варто змінити підходи до виховання в молоді ціннісного ставлення до здоров'я.

У роботах психолого-педагогічного напрямку можна виділити кілька підходів до визначення поняття «ставлення до здоров'я». Так, О. Єжова у своєму дослідженні визначає ціннісне ставлення до здоров'я як «системне й динамічне психічне утворення особистості, що формується на основі ціннісно-мотиваційної сфери та сукупності знань про здоров'я, яке відображається у

свідомо обраному способі життя» [11, с. 9]. У працях науковців [3; 4; 11; 12] ціннісне ставлення до власного здоров'я постає як складне новоутворення, що характеризується наявністю в особистості необхідних знань про основи здоров'я, мотивації щодо його збереження, усвідомлення цінності здоров'я, навичок здорового способу життя.

На основі вивчення наукової літератури можемо виокремити низку основоположних ідей, що лежать в основі формування здорового способу життя: пріоритетність цінності здоров'я у світогляді людини; сприймання і розуміння здоров'я як стану повного благополуччя, а не відсутності вад чи певних захворювань; розуміння здоров'я як складного феномену, що охоплює чотири сфери – фізичну, духовну, соціальну і психічну; усвідомлення людиною відповідальності за власне здоров'я [20].

Сучасна філософія освіти в Україні згідно з європейськими освітніми цінностями має виходити зі «зміни... ціннісних орієнтацій, способів діяльності, поведінки і способу життя як в індивідуально-особистісному, так і в суспільному масштабі» [14, с. 282].

Філософія української освіти поступово трансформується і змінює свої орієнтації. Посилюється її глобалізація й інтегрованість з цінностями Європейської системи освіти, зокрема поступово зростає рівень інтелектуалізації виховання молоді, посилюються демократичні та загальні гуманістичні тенденції в освіті. За таких умов ефективність роботи сучасних закладів вищої освіти починає вимірюватися не лише якістю освіти, а й безпекою і захищеністю здоров'я всіх учасників освітнього процесу. Очевидно, що саме освітнє середовище закладу вищої освіти активно починає виконувати функції збереження та зміцнення здоров'я особистості, сприяє формуванню гармонійно розвиненого, фізично досконалого фахівця з відповідальним ставленням до власного здоров'я та здоров'я оточуючих як до найвищої цінності у демократичному суспільстві. Зазначимо, що під «освітнім середовищем закладу вищої освіти», ми, вслід за М. Братко, розуміємо «багатосуб'єктне та багатопредметне системне утворення, що має можливості цілеспрямовано впливати на професійно-особистісний розвиток майбутнього фахівця, забезпечуючи його готовність до професійної діяльності та/або продовження навчання, успішного виконання соціальних ролей та самореалізації у процесі життєдіяльності» [8, с. 14–15]. Освітнє середовище закладу вищої освіти інтегруючи певну сукупність умов, серед яких слід зазначити гігієнічні, медичні, психолого-педагогічні, організаційні, навчально-виховні, управлінські тощо, має здатність забезпечувати збереження здоров'я всіх суб'єктів освітнього процесу, а також популяризувати і пропагувати ідеали здорового способу життя як засобу досягнення фізичного, емоційного, інтелектуального, соціального і духовного комфорту [9].

Узагальнення напрацювань науковців [13; 15; 17; 18] з проблеми формування здоров'язбережувального освітнього середовища дозволяє розглядати його як складову аксіологічного простору закладу вищої освіти. Це складна педагогічна система, яка, як зазначає І. Курліщук, охоплює: «створення здоров'язбережувальної парадигми здобуття освіти з урахуванням безпечних і нешкідливих умов навчання і професійного розвитку і вдосконалення кожної особистості; широке застосування здоров'язбережувальних технологій навчання та валеологічних технологій педагогічної взаємодії; комплексну програму з підтримки, збереження і зміцнення здоров'я всіх учасників освітнього процесу; поєднання методик забезпечення медичного, психолого-педагогічного супроводу і підтримки студентської молоді на кожному з етапів навчання у закладі освіти; підтримку умов емоційного, фізичного, соціального комфорту всіх учасників освітнього процесу; постійний моніторинг і діагностику стану їх здоров'я; реалізацію програм просвітницької діяльності та активного залучення до суспільних акцій і державних програм спрямованих на популяризацію, просування і підтримку здорового способу життя серед населення країни; формування загальної культури здоров'я, підвищення рівня здоров'язбережувальної компетентності майбутніх фахівців; контроль координації взаємодії закладу вищої освіти з іншими суспільними та державними організаціями охорони і підтримки суспільного здоров'я, спортивними організаціями тощо» [15, с.23].

Варто зазначити, що дієву здоров'яформувальну діяльність у закладах освіти можна проводити тільки спираючись на сукупність знань про складові здоров'я особистості (фізичне, психічне, соціальне і духовне) і про здоров'я в цілому, організм людини, про фактори, які впливають на самопочуття та здоров'я людини (як позитивно, так і негативно), про елементи здорового способу життя, вміння застосовувати ці знання у процесі своєї життєдіяльності, сформованість чи відсутність пізнавального інтересу до проблем здоров'я, адекватність самооцінки здоров'я на основі тих уявлень і знань, які мають здобувачі освіти [11]. Важливими є усвідомлення особистістю, що саме здоров'я є найважливішою цінністю для людини і сформованість потреби особистості до збереження, зміцнення і формування власного здоров'я та здоров'я оточуючих, особистісні спонуки, мотиви, що формують спосіб життя та діяльність щодо збереження і зміцнення здоров'я.

Висновки. Здійснений аналіз сучасної літератури і публікацій свідчить про те, що здоров'я людини розглядається як індивідуальна й суспільна цінність, явище системного характеру, динамічне, постійно взаємодіюче з навколишнім середовищем. На увагу українських теоретиків і практиків педагогіки заслуговує досвід виховання в студентській молоді ціннісних орієнтацій країн-учасниць ЄС, що уможливить більш предметне визначення соціальної спрямованості та духовних орієнтирів вітчизняної системи освіти.

На тлі активних процесів Європейської інтеграції та в умовах освітніх реформаційних змін в Україні, питання здоров'я, здорового способу життя у колах студентської молоді є одним із пріоритетних. Функціонування здоров'язбережувального і здоров'яформувального освітнього середовища у закладах вищої освіти дасть змогу зміцнювати здоров'я майбутніх фахівців та забезпечить дієву його профілактику; забезпечить ефективність формування загальної культури здоров'я студентства як інтелектуальної еліти суспільства, сприятиме популяризації і поширенню здорового способу життя серед населення країни.

Література:

1. Амелеченко Н. Цінності об'єднаної Європи. Київ: ГО «Лабораторія законодавчих ініціатив», 2013. 42 с.
2. Андрущенко В.П. Ціннісний дискурс в освіті. *Вища освіта України*. 2008. № 1. С. 5–18
3. Асланов Г.А. Формування ціннісного ставлення до здоров'я у студентів вищих медичних закладів. Автореф. дис....канд. пед. наук:13.00.07. Старобільськ, 2017. 18 с.
4. Бай А.О., Герасименко М.В. Ціннісна сутність здоров'я людини. *Філософія здоров'я – здоровий спосіб життя – здорова нація*: збірник статей, тез і доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції / за заг. ред. Берегової Г.Д., Рупташ Н.В. Херсон: ДВНЗ «ХДАУ», 2018. 302 с.
5. Бех І. Д. Концепція формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя у дітей та молоді. *Превентивна педагогіка*. Черкаси: Чабаненко Ю., 2007. С. 259–274.
6. Біланов О. Місце модусу здоров'я в системі цінностей людини та суспільства. *Людинознавчі студії: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2022. № 44. С.60–75.
7. Бобрицька В. І. Валеологія: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів освіти. Частина 1. Полтава: Поліграфічний центр «Скайтек», 2000. 146 с.
8. Братко М. В. Освітнє середовище вищого навчального закладу: функціональний аспект. *Педагогічний процес: теорія і практика*. 2015. № 1–2 (46–47). С. 11–17.
9. Дмитрук В. С., Ковальчук В. Я., Гребік О. В. Формування культури здорового способу життя студентської молоді як актуальна проблема сьогодення. *Молодий вчений*. 2015. № 1 (2). С. 199–202.
10. Дубасенюк О.А. Психолого-педагогічні чинники ціннісно орієнтованої підготовки майбутніх учителів. *Ціннісні орієнтації навчальної діяльності учнів загальноосвітніх навчальних закладів у контексті сучасних вимог до освіти*: наук.-метод. зб. / за заг. ред. О.А.Дубасенюк, В.І. Слінчук. Житомир, Житомир. держ. ун-т ім. І. Франка. 2008. С. 11–19.
11. Єжова О. О. Формування ціннісного ставлення до здоров'я в учнів професійно-технічних навчальних закладів: монографія. Суми, 2011. 412 с.
12. Ісакова О. Аксіологія здоров'я молоді у сучасній філософській антропології. *Загальна теорія здоров'я та здоров'язбереження*: колективна монографія. Харків: Вид. Рожко С. Г. 2017. С. 40–45.
13. Іщук О., Цюсь А. Теоретичні та методичні основи формування здоров'язберігальної компетенції студентів закладів вищої освіти. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*. 2018. № 4 (44). С. 21–28.
14. Кремень В. Г. Філософія людиноцентризму в освітньому просторі: монографія. Київ: Знання України, 2018. 523 с.

15. Курлішук І. І. Актуальність створення здоров'язбережувального освітнього середовища в контексті проблеми аксіологічного простору закладу вищої освіти. *Ціннісно-орієнтований підхід в освіті і виклики євроінтеграції*: матер. Міжнар. наук.-метод. конф. (Суми, 29-30 травня 2020 р.) / ред. колегія: В. М. Завгородня, А. М. Куліш, та ін. Суми: Сумський державний університет, 2020. С.22–25.

16. Лещенко Н. А. Цінність як предмет сучасного наукового дискурсу. *Єдність навчання і наукових досліджень – головний принцип університету*: Частина 2. Київ: Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, 2012. С. 22–23.

17. Луканьова С. М., Бойчук Р. Р., Селіверстов С. І., Лютик М. Д. Формування культури здоров'язбереження як світоглядної орієнтації студентів ВНЗ в умовах комп'ютеризації навчання. *Молодий вчений*. 2017. № 3.1 (43.1). С. 198–201.

18. Ордіна Л. Л., Ярмола О. В. Формування ціннісних орієнтацій студентів у культуротворчому середовищі закладу вищої освіти. *Journal «ScienceRise: Pedagogical Education»*. 2018. № 4(24). С. 16–19.

19. Поліщук Н. М. Характеристика змісту поняття «здоров'я людини» в сучасних дослідженнях. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. Суми: СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2010. № 3. С. 124–132.

20. Формування здорового способу життя молоді. Навчально-методичні рекомендації / кер. авт. колект. Т. Андріученко. 2-ге вид. Київ: Бланк-Прес, 2019. 120 с.

21. Щербакова Ю. Цінності об'єднаної Європи: монографія. Київ: ВЦ «Академія», 2014. 208 с.

22. Kluckhohn FR, Strodtbeck FL. Variations in Value Orientations. NY: Row and Peterson, 1960

References:

1. Amelchenko, N. (2013). Tsinnosti obiednanoi Yevropy [Values of united Europe]. Kyiv: HO «Laboratoriia zakonodavchyykh initsiatyv» [in Ukrainian].

2. Andrushchenko, V.P. (2008). Tsinnisnyi dyskurs v osviti [Value discourse in education]. *Vyshcha osvity Ukrainy – Higher education of Ukraine, 1, 5–18* [in Ukrainian].

3. Aslanov, H.A. (2017). Formuvannia tsinnisnoho stavlennia do zdorovia u studentiv vyshchyykh medychnyykh zakladiv [Formation of valuable attitude to health among students of higher medical institutions]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Starobilsk [in Ukrainian].

4. Bai, A.O., Herasymenko, M.V. (2018). Tsinnisna sutnist zdorovia liudyny [The valuable essence of human health]. *Filosofia zdorovia – zdorovy sposib zhyttia – zdorova natsiia – Philosophy of health – healthy lifestyle – healthy nation: zbirnyk statei, tez i dopovidei naukovo-praktychnoi konferentsii*. H.D. Berehova, N.V. Ruptash (Ed.). Kherson: DVNZ «KhDAU» [in Ukrainian].

5. Bekh, I. D. (2007). Kontseptsiiia formuvannia pozytyvnoi motyvatsii na zdorovy sposib zhyttia u ditei ta molodi [The concept of forming positive motivation for a healthy lifestyle in children and youth]. *Preventyvna pedahohika – Preventive pedagogy*. Cherkasy: Chabanenko Yu., 259–274 [in Ukrainian].

6. Bilanov, O. (2022). Mistse modusu zdorovia v systemi tsinnosti liudyny ta suspilstva [The place of health modus in the value system of man and society]. *Liudynoznavchi studii – Humanities studie: zbirnyk naukovykh prats, 44, 60–75* [in Ukrainian].

7. Bobrytska, V. I. (2000). Valeolohiia: navchalnyi posibnyk dlia studentiv vyshchyykh navchalnykh zakladiv osvity [Valeology: a study guide for students of higher education institutions]. Poltava: Polihrafichnyi tsentr «Skaitek» [in Ukrainian].

8. Bratko, M. V. (2015). Osvitnie seredovyshe vyshchoho navchalnoho zakladu: funktsionalnyi aspekt [Educational environment of a higher educational institution: functional aspect]. *Pedahohichni protsesy: teoriia i praktyka – Pedagogical process: theory and practice*, 1–2 (46–47), 11–17 [in Ukrainian].

9. Dmytruk, V. S., Kovalchuk, V. Ya., Hrebik, O. V. (2015). Formuvannia kultury zdorovoho sposobu zhyttia studentskoi molodi yak aktualna problema sohodennia [Formation of a culture of healthy lifestyle of student youth as an actual problem of today]. *Molodyi vchenyi – A young scientist*, 1 (2), 199–202 [in Ukrainian].

10. Dubaseniuk, O.A. (2008). Psykholoho-pedahohichni chynnyky tsinnisno oriietovanoi pidhotovky maibutnykh uchyteliv [Psychological and pedagogical factors of value-oriented training of future teachers]. *Tsinnisni oriientatsii navchalnoi diialnosti uchniv zahalnoosvitnykh navchalnykh zakladiv u konteksti suchasnykh vymoh do osvity – Value orientations of educational activities of students of general educational institutions in the context of modern requirements for education: nauk.-metod. zb.* O.A.Dubaseniuk, V.I. Slinchuk. (Ed.). Zhytomyr, 11–19 [in Ukrainian].

11. Yezhova, O. O. (2011). Formuvannia tsinnisnoho stavlennia do zdorovia v uchniv profesiino-tekhnychnykh navchalnykh zakladiv: monohrafiia [Formation of valuable attitude to health among students of vocational and technical educational institutions: monograph]. Sumy [in Ukrainian].

12. Isakova, O. (2017). Aksiolohiia zdorovia molodi u suchasni filozofskii antropologii. [Axiology of youth health in modern philosophical anthropology]. *Zahalna teoriia zdorovia ta zdoroviazberezhennia – General theory of health and health care: kolektyvna monohrafiia.* Kharkiv: Vyd. Rozhko S. H., 40–45 [in Ukrainian].

13. Ishchuk, O., Tsos, A. (2018). Teoretychni ta metodychni osnovy formuvannia zdoroviazberihalnoi kompetentsii studentiv zakladiv vyshchoi osvity [Theoretical and methodical bases of formation of health care competence of students of higher education institutions]. *Fyzychne vykhovannia, sport i kultura zdorovia u suchasnomu suspilstvi– Physical education, sports and health culture in modern society*, 4 (44), 21–28 [in Ukrainian].

14. Kremen, V. H. (2018). Filosofiia liudynotsentryzmu v osvitnomu prostori: monohrafiia [The philosophy of human-centeredness in the educational space: a monograph]. Kyiv: Znannia Ukrainy [in Ukrainian].

15. Kurlishchuk, I. I. (2020). Aktualnist stvorennia zdoroviazberezhualnoho osvitnoho seredovyscha v konteksti problemy aksiolohichnoho prostoru zakladu vyshchoi osvity [The relevance of creating a health-preserving educational environment in the context of the problem of the axiological space of a higher education institution]. *Tsinnisno-oriietovanyi pidkhid v osviti i vyklyky yevrointehratsii – Value-oriented approach in education and challenges of European integration: mater.* Mizhnar. nauk.metod. konf. V. M. Zavhorodnia, A. M. Kulish (Ed.). Sumy, 22–25 [in Ukrainian].

16. Leshchenko, N. A. (2012). Tsinnist yak predmet suchasnoho naukovoho dyskursu [Value as a subject of modern scientific discourse]. *Yednist navchannia i naukovykh doslidzhen – holovnyi pryntsyv universytetu – The unity of education and scientific research is the main principle of the university.* Kyiv, 22–23 [in Ukrainian].

17. Lukanova, S. M., Boichuk, R. R., Seliverstov, S. I., Liutyk, M. D. (2017). Formuvannia kultury zdoroviazberezhennia yak svitohliadnoi oriientatsii studentiv VNZ v umovakh kompiuterizatsii navchannia [The formation of a culture of health care as a worldview orientation of university students in the conditions of computerization of education]. *Molodyi vchenyi – A young scientist*, 3.1 (43.1), 198–201 [in Ukrainian].

18. Ordina, L. L., Yarmola, O. V. (2018). Formuvannia tsinnisnykh orientatsii studentiv u kulturotvorchomu seredovyshchi zakladu vyshchoi osvity [The formation of value orientations of students in the cultural environment of a higher education institution]. *Science Rise: Pedagogical Education*, 4(24), 16–19 [in Ukrainian].

19. Polishchuk, N. M. (2010). Kharakterystyka zmistu poniattia «zdorovia liudyny» v suchasnykh doslidzhenniakh [Characterization of the content of the concept of "human health" in modern research]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii – Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*. Sumy, 3, 124–132 [in Ukrainian].

20. Formuvannia zdorovoho sposobu zhyttia molodi. Navchalno-metodychni rekomendatsii [Formation of a healthy lifestyle for young people. Educational and methodological recommendations]. T. Andriuchenko (Ed.). 2019. Kyiv: Blank-Pres [in Ukrainian].

21. Shcherbakova, Yu. (2014). Tsinnosti obiednanoi Yevropy: monohrafiia [Values of united Europe: monograph]. Kyiv: VTs «Akademiia» [in Ukrainian].

22. Kluckhohn, FR, Strodtbeck, FL (1960). Variations in Value Orientations. NY: Row and Peterson.

